

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Τα νέα κράτη μέλη και οι γενικοί προσανατολισμοί των οικονομικών πολιτικών»

(2005/C 234/13)

Στις 29 Ιανουαρίου 2004, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση σύμφωνα με το άρθρο 29, παράγραφος 2 του Εσωτερικού της Κανονισμού με θέμα: «Τα νέα κράτη μέλη και οι γενικοί προσανατολισμοί των οικονομικών πολιτικών».

Το ειδικευμένο τμήμα «Οικονομική και νομισματική ένωση, οικονομική και κοινωνική συνοχή» στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, εξέδωσε τη γνωμοδότησή του στις 16 Φεβρουαρίου 2005. Εισηγητής: ο κ. Harri **Koulumies**.

Κατά τη 415^η σύνοδο ολομέλειάς της, της 9^{ης} και 10^{ης} Μαρτίου 2005 (συνεδρίαση της 10^{ης} Μαρτίου), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 170 ψήφους υπέρ, 2 κατά και 5 αποχές, την ακόλουθη γνωμοδότηση:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών για τα έτη 2003-2005 ενισχύθηκε η στρατηγική οικονομικής πολιτικής, της οποίας οι τρεις βασικοί άξονες είναι οι μακροοικονομικές πολιτικές προσανατολισμένες στην ανάπτυξη και τη σταθερότητα, οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση του ανταγωνιστικού δυναμικού της Ευρώπης και η ενίσχυση του βιώσιμου χαρακτήρα της ανάπτυξης. Επίσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει το εύρος των προκλήσεων των νέων χωρών. Πρέπει δε να ληφθεί υπόψη ότι οι συνέπειες της διεύρυνσης δεν είναι οι ίδιες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Η πλειοψηφία των νέων κρατών μελών θα επιθυμούσε να ενταχθεί στη ζώνη του ευρώ το συντομότερο δυνατό. Προκειμένου να εκπληρωθούν τα κριτήρια που απαιτούνται για να ενταχθούν στη ζώνη του ευρώ οι χώρες αυτές πρέπει να εφαρμόσουν για πολλά χρόνια βιώσιμη και λιτή οικονομική πολιτική. Συνεπώς είναι αναγκαία η αναθεώρηση του συμφώνου σταθερότητας για την μακροπρόθεσμη λειτουργία του. Η αναθεώρηση πρέπει να πραγματοποιηθεί κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ και προϋποθέτει την ενίσχυση της δέσμευσης για την επίτευξη όλων των κοινών στόχων. Η απαίτηση για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας αφορά όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Μακροπρόθεσμα, δεν θα αρκεί η επίτευξη από τα νέα κράτη μέλη του σημερινού επιπέδου παραγωγικότητας της ΕΕ των 15. Σε όλη την επικράτεια της σημερινής ΕΕ είναι σαφές ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν περισσότερες από πριν επενδύσεις στις τεχνολογίες των πληροφοριών και επικοινωνίας, στις δράσεις ΕΤΑ και στην εκπαίδευση. Εξάλλου η οικονομική και κοινωνική βιωσιμότητα είναι σημαντική για τη διασφάλιση της αειφορίας του περιβάλλοντος. Είναι δε ιδιαίτερα σημαντικό τα νέα κράτη μέλη να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της χρήσης της ενέργειας.

Είναι αυτονόητο ότι οι διαφορές βιοτικού επιπέδου των 15 κρατών μελών της ΕΕ και των νέων κρατών μελών δεν θα καλυφθούν γρήγορα. Είναι πιθανό η εξισορρόπηση να διαρκέσει δεκαετίες. Η αύξηση του πληθυσμού αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση της ΕΕ και συνεπώς θα πρέπει, να ενθαρρυνθεί, με διάφορους τρόπους η αύξηση της γεννητικότητας. Πρέπει να κινητοποιηθούν άμεσα όλοι

οι υφιστάμενοι πόροι εργατικού δυναμικού στην ΕΕ, και ειδικότερα να επιτραπεί στις γυναίκες και στους νέους η εύκολη πρόσβαση στην αγορά εργασίας και η μακροχρόνια παραμονή τους σε αυτή. Είναι απαραίτητο να ενθαρρυνθούν οι ηλικιωμένοι να παραμείνουν στον ενεργό βίο. Είναι σημαντικό να ολοκληρωθεί η εσωτερική αγορά, και να αναπτυχθεί ενεργά η χρηστή οικονομική διακυβέρνηση.

1. Τα νέα κράτη μέλη και οι προηγούμενοι γενικοί προσανατολισμοί και γνωμοδοτήσεις

1.1 Σε αυτή τη γνωμοδότηση νέα κράτη μέλη νοούνται οι δέκα χώρες που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Μαΐου 2004, δηλαδή η Κύπρος, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Δημοκρατία της Τσεχίας, η Ουγγαρία και η Εσθονία.

1.2 Όπως φαίνεται και από τον τίτλο, στην ανακοίνωση της Επιτροπής για τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής (ΓΠΟΠ) εξετάζονται αναλυτικά οι στόχοι της οικονομικής πολιτικής και οι στρατηγικές. Αναλύεται κυρίως η εσωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι ο κόσμος που την περιβάλλει. Αφορά δε κυρίως θέματα σχετικά με τα νέα κράτη μέλη τα οποία όμως δεν είχαν εξεταστεί πριν την ένταξή τους.

1.3 Όσον αφορά τις γνωμοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής υπάρχει αναφορά στα μελλοντικά νέα κράτη μέλη στα συμπεράσματα γνωμοδότησής της που υιοθέτησε τον Μάρτιο του 2002. Η ΕΟΚΕ διαπίστωνε τότε ότι, «λόγω της επικείμενης διεύρυνσης επιβάλλεται η επείγουσα αναθεώρηση των μεθόδων συντονισμού των οικονομικών πολιτικών».

1.4 Σε γνωμοδότηση που υιοθέτησε τον Μάρτιο του 2003 αναφερόταν ήδη η επικείμενη διεύρυνση σε πολλά πλαίσια. Στην περιληψη της γνωμοδότησης η ΕΟΚΕ υπογράμμισε ότι αυτό που προείχε για τα επόμενα έτη ήταν η ανάγκη «αποτελεσματικής υποστήριξης της ένταξης των νέων κρατών μελών». Οι στατιστικές για την οικονομική κατάσταση που υπάρχουν στο παράρτημα της γνωμοδότησης αυτής έδειχναν κατά τον ίδιο τρόπο τα στοιχεία που αφορούσαν τα τότε κράτη μέλη και τα υποψήφια κράτη μέλη.

1.5 Σε γνωμοδότηση που υιοθετήσε τον Δεκέμβριο του 2003, η ΕΟΚΕ εκφράζει την έκπληξή της διότι «στους γενικούς προσανατολισμούς που καλύπτουν μία περίοδο τριών ετών μόνον σε μία πρόταση γίνεται αναφορά ότι σε λίγους μήνες η Ένωση θα έχει 10 νέα κράτη μέλη». Στους γενικούς προσανατολισμούς αναφέρεται μόνον ότι τα εν λόγω κράτη καλούνται να εφαρμόσουν τις οικονομικές τους πολιτικές σύμφωνα με τους προσανατολισμούς αυτούς. Κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ η προσέγγιση αυτή δεν αρκεί για μία μακροπρόθεσμη πρόβλεψη.

1.6 Στην ίδια γνωμοδότηση επίσης, οι συνέπειες της διεύρυνσης εξετάζονται ως ακολούθως: «Ειδικότερα ο συντονισμός της οικονομικής πολιτικής, ο οποίος είναι ήδη ανεπαρκής, θα επηρεαστεί σημαντικά από τη διεύρυνση. Η διεύρυνση συνεπάγεται νέο τρόπο συντονισμού από δύο πλευρές: από τη μία πλευρά στο εσωτερικό κάθε πολιτικής (για παράδειγμα εσωτερικός συντονισμός της μισθολογικής πολιτικής) και από την άλλη στους τρεις κύριους τομείς της μακροοικονομικής πολιτικής όπου λόγω της διεύρυνσης θα αυξηθούν οι διαφορές».

1.7 Επίσης στην εν λόγω γνωμοδότηση επισημαίνονταν οι ενδεχόμενες συνέπειες εάν «τα νέα κράτη μέλη προσπαθήσουν να εκπληρώσουν το συντομότερο δυνατό τα κριτήρια ένταξης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση ακολουθώντας πιστά τα κριτήρια του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης».

1.8 Στην πρόσφατη γνωμοδότησή της, του 2004, για τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής που είχε ως θέμα τη «Βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ»⁽¹⁾ η ΕΟΚΕ διαπιστώνει ότι η διεύρυνση της Ένωσης σηματοδοτεί μία νέα εποχή. Όπως φαίνεται και από τον τίτλο της, στη γνωμοδότηση εξετάζεται η διακυβέρνηση που είναι καθοριστικής σημασίας για την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα της Ένωσης. «Επείγει η δημιουργία ενός αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου».

1.9 Στην γνωμοδότηση αναφέρεται επίσης «ότι τα νέα κράτη μέλη έχουν παρόμοια προβλήματα με εκείνα της ΕΕ των 15 όσον αφορά τον προϋπολογισμό, το δημόσιο χρέος και την απασχόληση». Τούτο δεν σημαίνει ωστόσο ότι τα προβλήματα των νέων χωρών είναι ίδια με τα προβλήματα της ΕΕ των 15. Εξάλλου, από πολλές απόψεις, υπάρχουν σημαντικές διαφορές σε εθνικό επίπεδο. Συγκρίσεις είναι εφικτές μόνον σε μεμονωμένα θέματα. Στη γνωμοδότηση επισημαίνεται επίσης ότι η προσαρμογή της νομοθεσίας και των οικονομικών και κοινωνικών πρακτικών των νέων κρατών μελών στο επίπεδο των αναπτυσσόμενων κρατών μελών της ΕΕ των 15 ενδέχεται να προκαλέσει κρίσεις.

1.10 Σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της για τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής η ΕΟΚΕ αναφερόταν, με συνοπτικό τρόπο βέβαια, σε ορισμένα από τα κυριότερα προβλήματα των νέων κρατών μελών. Το γεγονός βέβαια ότι οι ανακοινώσεις της Επιτροπής δεν εξέταζαν ούτε προέβλεπαν τις συνέπειες της διεύρυνσης επηρέασε το περιεχόμενο των γνωμοδοτήσεων της ΕΟΚΕ.

(1) «Βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ» Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ – ΕΕ C 74 της 23.3.2005, που υιοθετήθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2004

2. Οι γενικοί προσανατολισμοί της οικονομικής πολιτικής στα νέα κράτη μέλη

2.1 Στους γενικούς προσανατολισμούς της στρατηγικής για την οικονομική πολιτική για την περίοδο 2003-2005 οι τρεις βασικοί άξονες ήταν:

— οικονομική πολιτική προσανατολισμένη στην ανάπτυξη και τη σταθερότητα,

— οικονομικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού της Ευρώπης, και

— ενίσχυση της βιωσιμότητας.

2.2 Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2003 η οικονομική ανάπτυξη σχεδόν σταμάτησε στην ΕΕ των 15. Πραγματοποιήθηκαν οικονομικές μεταρρυθμίσεις αλλά όχι με τον ρυθμό που απαιτείτο για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβώνας. Η ανάπτυξη της παραγωγικότητας της εργασίας υπήρξε ιδιαίτερα αργή και η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς σημείωσε μεγάλη καθυστέρηση. Στον τομέα της αιφόρου ανάπτυξης σημειώθηκε κάποια πρόοδος αλλά δεν ήταν επαρκής. Για παράδειγμα δεν μειώθηκαν καθόλου οι εκπομπές αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου παρά την πρόοδο που είχε σημειωθεί κατά το τέλος της δεκαετίας του '90.

2.3 Τον Απρίλιο του 2004 η Επιτροπή προέβη στην προσαρμογή των γενικών προσανατολισμών στα νέα δεδομένα και επεσήμανε ότι η στρατηγική αφορά και τις υποψήφιες χώρες. Τα νέα κράτη μέλη έχουν να αντιμετωπίσουν τις ίδιες προκλήσεις με τα 15 κράτη της ΕΕ αλλά οι προκλήσεις αυτές είναι σημαντικά μεγαλύτερες και σε ελάχιστες μόνον περιπτώσεις είναι μικρότερες.

2.4 Μεταξύ των νέων κρατών μελών υπάρχουν τεράστιες διαφορές. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή επιθυμεί, σε κάθε χώρα ξεχωριστά, να απευθύνει συστάσεις στις οποίες να λαμβάνεται υπόψη η διαφορετική τους ανάπτυξη.

2.5 Επίκεντρο της προσαρμογής των γενικών προσανατολισμών ήταν η ένταξη των νέων κρατών μελών στο υφιστάμενο πλαίσιο συντονισμού της οικονομικής πολιτικής. Οι διαρθρωτικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα νέα κράτη μέλη είναι ιδιαίτερα απαιτητικές διότι:

— το ποσοστό ανεργίας είναι σχεδόν διπλάσιο σε σχέση με την ΕΕ των 15,

— το δημόσιο οικονομικό έλλειμμα εμφανίζει μέσο όρο λίγο πάνω από το 4 % του ΑΕγχΠ για την περίοδο 2000-2004,

— το επίπεδο εισοδήματος, σε ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης, βρίσκεται περίπου στο ήμισυ του επιπέδου της ΕΕ των 15,

— σε ορισμένα νέα κράτη μέλη ο γεωργικός πληθυσμός είναι ιδιαίτερα σημαντικός,

— το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι μεγάλο σε πολλά νέα κράτη μέλη.

2.6 Η επιτυχία της οικονομικής πολιτικής που είναι προσανατολισμένη στην ανάπτυξη και στην σταθερότητα προϋποθέτει ότι τα νέα κράτη μέλη θα επιδιώξουν να σταθεροποιήσουν τα δημόσια οικονομικά και να μειώσουν το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ιδίως αν αυτό οφείλεται στην κατανάλωση και όχι στις επενδύσεις.

2.7 Το αναπτυξιακό δυναμικό πρέπει να αυξηθεί μέσω μεταρρυθμίσεων που θα συμφωνηθούν μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, και οι οποίες να στηρίζουν τις τρέχουσες διαρθρωτικές αλλαγές που υφίσταται η αγορά εργασίας (με τη βοήθεια της κατάρτισης μεταξύ άλλων), τη βελτίωση της παραγωγικότητας, για παράδειγμα, με την ενίσχυση του ανταγωνισμού και τη μείωση των ρυθμίσεων, ώστε καταστούν πιο αποτελεσματικές, καθώς και την ανάπτυξη της αγοράς κεφαλαίων. Η κοινωνική ευημερία μπορεί να ενισχυθεί και να μειωθεί η φτώχεια εάν επισημανθεί η θεμελιώδης σημασία της εργασίας. Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος διαδραματίζουν οι επενδύσεις στον τομέα των μεταφορών και της ενέργειας αλλά και της βιομηχανίας και της γεωργίας.

2.8 Η Επιτροπή επισημαίνει το μέγεθος των προκλήσεων που έχουν να αντιμετωπίσουν τα νέα κράτη μέλη και τη δυσκολία των προσεχών πολιτικών επιλογών. Στους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας περιλαμβάνοντας για παράδειγμα συστάσεις ανά χώρα και μεγαλύτερες περιόδους προσαρμογής από ό,τι για τα κράτη μέλη της ΕΕ των 15.

3. Οικονομική ανάπτυξη και συνέπειες της διεύρυνσης

3.1 Οικονομική ανάπτυξη και προοπτικές στα νέα κράτη μέλη

3.1.1 Η διαδικασία της διεύρυνσης επηρέασε θετικά την οικονομική ανάπτυξη. Η οικονομία των 15 κρατών μελών της ΕΕ σημείωσε ανάπτυξη κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2003. Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών συνέβαλαν στην επίσπευση της ανάκαμψης. Η ανάκαμψη της κατανάλωσης οφείλεται, για πρώτη φορά στην ιστορία, στα ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια. Παρά την αύξηση των οικονομικών δραστηριοτήτων θα χρειαστεί χρόνος για να βελτιωθεί η κατάσταση στον τομέα της απασχόλησης. Η αβεβαιότητα των καταναλωτών για το μελλοντικό επίπεδο εισοδήματος κλονίζει ωστόσο την εμπιστοσύνη τους και οι κίνδυνοι για την διεθνή ανάπτυξη έχουν αυξηθεί. Η ανάκαμψη της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών της ΕΕ των 15 είναι επίσης σημαντική για τα νέα κράτη μέλη, οι εξαγωγές των οποίων προορίζονται, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, για τις αγορές αυτές.

3.1.2 Στα νέα κράτη μέλη ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης κατά το 2003 ήταν κατά μέσο όρο 3,5 %. Η ιδιωτική κατανάλωση συνέβαλε στην ανάπτυξη κυρίως στις χώρες της Βαλτικής, την Ουγγαρία και τη Δημοκρατία της Τσεχίας. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κυρίως στη Σλοβακία και στην Πολωνία όπου αυξήθηκαν σημαντικά οι εξαγωγές υψηλής ποιότητας μεταποιημένων προϊόντων.

3.1.3 Η αύξηση των επενδύσεων σε ορισμένα από τα νέα κράτη μέλη ήταν αρκετά χαμηλή, πράγμα που ανταποκρίνεται στη διεθνή κατάσταση αλλά απεικονίζει επίσης την επιβράδυνση της διαδικασίας μεταρρύθμισης των χωρών αυτών. Η ευθυγράμμιση των επιτοκίων στο επίπεδο των 15 της ΕΕ και η ανάγκη βελτίωσης των υποδομών αποτελούν παράγοντες που θα μπορούσαν να επιταχύνουν την ανάπτυξη των επενδύσεων. Το επίπεδο επενδύσεων στα νέα κράτη μέλη είναι γενικότερα στο ίδιο επίπεδο όπως και στην ΕΕ των 15 εκτός εξαιρέσεων που είναι υψηλότερο. Τούτο στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη των νέων κρατών μελών.

3.1.4 Για τα έτη 2004 και 2005 ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης στα νέα κράτη μέλη πρέπει κατά μέσο όρο να είναι της τάξεως του 4 %. Ταχύτερη πρέπει να είναι η ανάπτυξη στα νέα κράτη μέλη με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ. Η πρώτη που θα πρέπει να έχει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη είναι η Πολωνία λόγω της προσανατολισμένης προς την ανάπτυξη δημοσιονομικής της πολιτικής. Από τα νέα κράτη μέλη που έχουν υψηλό εισόδημα κυρίως η Κύπρος αναμένεται ότι θα έχει σχετικά σημαντική ανάπτυξη. Η αύξηση της τιμής του πετρελαίου θα αποτελέσει στο μέλλον παράγοντα επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης όλων των κρατών μελών της ΕΕ.

3.1.5 Με εξαίρεση την Ουγγαρία, τη Σλοβακία και τη Σλοβενία, το ποσοστό πληθωρισμού στα νέα κράτη μέλη έφτασε πρόσφατα το αντίστοιχο ποσοστό της ζώνης ευρώ. Αν και το 2004 ο πληθωρισμός αυξήθηκε κυρίως λόγω της αύξησης της τιμής του πετρελαίου, το 2005 αναμένεται να μειωθεί γύρω στο 3 %.

3.1.6 Κατά την περίοδο 2000-2003, στα νέα κράτη μέλη το δημόσιο έλλειμμα ήταν κατά μέσο όρο 4,3 % του ΑΕγχΠ και το έτος 2004 γύρω στο 4,9 %. Τα δύο άκρα είναι η Εσθονία που έχει πλεόνασμα και η Τσεχία που παρουσιάζει ένα έλλειμμα της τάξεως του 7 % του ΑΕγχΠ. Το έλλειμμα υπερέβη επίσης το όριο του 3 %, εκτός της Τσεχίας, και σε άλλα πέντε από τα νέα κράτη μέλη: την Κύπρο, την Ουγγαρία, τη Μάλτα, την Πολωνία και τη Σλοβακία (πηγή: EUROSTAT). Αναμένεται ότι η κατάσταση θα βελτιωθεί στα νέα κράτη μέλη όταν θα σταθεροποιηθούν τα δημόσια οικονομικά τους.

3.1.7 Όπως και οι 15 της ΕΕ έτσι και τα νέα κράτη μέλη έχουν τις δικές τους ιδιαιτερότητες. Για το λόγο αυτό η ενιαία εξέταση των νέων κρατών μελών δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Υπάρχει η γενική διαπίστωση ότι η οικονομική ανάπτυξη των νέων κρατών μελών υπήρξε σχετικά θετική σε σύγκριση με τους 15 της ΕΕ. Η ένταξη των χωρών αυτών στην ΕΕ, η έντονη ανάπτυξη της εγχώριας αγοράς τους καθώς και το χαμηλό κόστος παραγωγής σε σχέση με της ΕΕ των 15 θα τονώσουν την ανάπτυξη της παραγωγής στις χώρες αυτές κατά τα επόμενα έτη, γεγονός που θα ενισχύσει παράλληλα τη ζήτηση για προϊόντα από τις χώρες της ΕΕ των 15, όχι μόνο υπό τη μορφή επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες, αλλά και για καταναλωτικά αγαθά.

3.2 Οι μακροοικονομικές συνέπειες της διεύρυνσης σε ολόκληρη την ΕΕ

3.2.1 Οι συνέπειες της διεύρυνσης έχουν κατανεμηθεί άνισα μεταξύ των νέων κρατών μελών και των 15 της ΕΕ. Ο βασικός λόγος είναι ότι οι 15 της ΕΕ αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο τμήμα του εξωτερικού εμπορίου των νέων κρατών μελών της ΕΕ ενώ η σημασία των νέων κρατών μελών για τα 15 κράτη της ΕΕ είναι σχετικά μικρή. Το εμπόριο πολλών παλαιών κρατών μελών κατευθύνεται παραδοσιακά προς άλλες δυτικές βιομηχανικές χώρες όπως οι ΗΠΑ.

3.2.2 Η ένταξη των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν σταδιακή. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας εξαλείφθηκαν τα εμπόδια στο εμπόριο με την ΕΕ των 15 και οι κοινωνικές δομές των χωρών αυτών προετοιμάστηκαν για την ένταξη στην ΕΕ. Οι σημαντικότεροι περιορισμοί που διατηρήθηκαν μέχρι την ένταξη αφορούσαν το εξωτερικό εμπόριο τροφίμων και γεωργικών προϊόντων. Μετά την ένταξη οι περιορισμοί που απομένουν συνίστανται στις μεταβατικές διατάξεις σχετικά με την έγγεια ιδιοκτησία, την κυκλοφορία των εργαζομένων και την προστασία του περιβάλλοντος.

3.2.3 Ο αντίκτυπος της διεύρυνσης στις 15 χώρες της ΕΕ υπολογίζεται ότι θα είναι θετικός αλλά όχι ιδιαίτερα σημαντικός. Για τα νέα κράτη μέλη τα οφέλη υπολογίζονται σημαντικότερα. Οφέλη θα προκύψουν από την άρση όσων εμποδίων υπάρχουν ακόμη στον τομέα του εμπορίου, καθώς και από τη βελτίωση της κυκλοφορίας των εργαζομένων και των κεφαλαίων.

3.2.4 Πρέπει δε να ληφθεί υπόψη ότι οι συνέπειες της διεύρυνσης δεν είναι οι ίδιες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Οι μεγαλύτερες αλλαγές λόγω της διεύρυνσης για την ΕΕ των 15 θα γίνουν αισθητές στις περιοχές που συνορεύουν με τα νέα κράτη μέλη όπως είναι περιοχές της Αυστρίας, της Γερμανίας και της Φινλανδίας. Οι αλλαγές θα είναι πολύ διαφορετικές ανάλογα με τον τομέα.

3.2.5 Οι αλλαγές θα είναι περισσότερο έντονες στους τομείς με υψηλή ένταση εργατικού δυναμικού, που αντιμετωπίζουν δυσκολίες να εκμεταλλευτούν τη διεύρυνση λόγω αποκέντρωσης ή γεωγραφικής απομάκρυνσης των δραστηριοτήτων και /ή λόγω της ισχύουσας νομοθεσίας. Αυτοί οι τομείς είναι κυρίως η γεωργία, η βιομηχανία τροφίμων και ο οικοδομικός τομέας καθώς και πολλοί τομείς παροχής υπηρεσιών. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν τομείς όπου είναι εύκολη η μεταφορά της παραγωγής από τη μία χώρα στην άλλη.

3.2.6 Το χαμηλό επίπεδο κόστους στα νέα κράτη μέλη αποτελεί μία ευκαιρία αξιοποίησης για ολόκληρη την ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του φαινομένου της Κίνας. Η γεωγραφική γειτνίαση με χώρες «φθηνής παραγωγής» ευνοεί περισσότερο την παραγωγή εντός της Ευρώπης παρά σε πιο απομακρυσμένες περιοχές. Τούτο είναι κυρίως δυνατό στην αρχική φάση του κύκλου ζωής των υψηλής έντασης προϊόντων έρευνας και τεχνολογίας (Ε&Τ). Όταν το ποσοστό παραγωγής Ε&Τ θα μειωθεί, τότε η παραγωγή μπορεί να μεταφερθεί σε μακρινές χώρες με φθηνότερο κόστος. Οι υφι-

στάμενες διαφορές παλαιών και νέων κρατών μελών όσον αφορά το κόστος παραγωγής είναι μεγάλες αλλά σταδιακά θα μειωθούν.

4. Ειδικές παρατηρήσεις

4.1 Η ένταξη στη ζώνη ευρώ

4.1.1 Η πλειοψηφία των νέων κρατών μελών θα επιθυμούσε να ενταχθεί στη ζώνη του ευρώ το συντομότερο δυνατό. Προκειμένου να εκπληρωθούν τα κριτήρια που απαιτούνται για να ενταχθούν στη ζώνη του ευρώ οι χώρες αυτές πρέπει να εφαρμόσουν βιώσιμη και λιτή οικονομική πολιτική. Ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της ένταξης τούτο θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο. Τα κριτήρια του Μάαστριχτ αφορούν τον δείκτη πληθωρισμού και τα επιτόκια, που πρέπει να είναι χαμηλά, το δημοσιονομικό έλλειμμα, το δημόσιο χρέος καθώς και τις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες. Τα κριτήρια αυτά αφορούν βεβαίως όλα τα κράτη μέλη.

4.1.2 Βέβαια το βασικό ερώτημα είναι πώς η εκπλήρωση των κριτηρίων του Μάαστριχτ επηρεάζει την οικονομία των νέων κρατών μελών. Εάν κατά τη συμμετοχή τους στον νέο ευρωπαϊκό μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ ΙΙ), οι χώρες αυτές προσπαθήσουν να διατηρήσουν το νόμισμά τους σε πολύ στενό περιθώριο διακύμανσης, ενδέχεται εύκολα το νόμισμα να αποτελέσει αντικείμενο κερδοσκοπίας. Μία ενδεχόμενη αύξηση των επιτοκίων για την προστασία της συναλλαγματικής ισοτιμίας θα μπορούσε να έχει σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις, κυρίως στην απασχόληση. Η Εσθονία, η Λιθουανία και η Σλοβενία ήταν οι πρώτες από τα νέα κράτη μέλη που προσχώρησαν στον ΜΣΙ ΙΙ και συνέδεσαν το νόμισμά τους με το ευρώ υιοθετώντας ένα αρκετά μεγάλο περιθώριο διακύμανσης. Με τον τρόπο αυτό μπορούν προστατέψουν καλύτερα το νόμισμα τους από ενδεχόμενες κερδοσκοπικές ενέργειες. Τα συστήματα συναλλάγματος της Εσθονίας και της Λιθουανίας εξασφαλίζουν εξάλλου τη συναλλαγματική σταθερότητα των χωρών αυτών σύμφωνα με την τιμή του ευρώ.

4.1.3 Η υλοποίηση του στόχου για χαμηλό πληθωρισμό ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα στην ταχεία οικονομική ανάπτυξη. Ο πληθωρισμός των νέων κρατών μελών αυξανόταν προηγουμένως ταχύτερα από ό,τι στην ΕΕ των 15. Η προσαρμογή των οικονομιών ταχείας ανάπτυξης σε ιδιαίτερα χαμηλό πληθωρισμό μπορεί να περιορίσει την ανάπτυξη, διότι ο ταχύτερος πληθωρισμός συνδέεται με τη φάση της ταχύτερης ανάπτυξης της οικονομίας. Όταν η παραγωγή αυξάνεται ταχύτερα, ταχύτερα αυξάνονται γενικά και οι τιμές. Από την άλλη πλευρά ο ιδιαίτερα ταχύς πληθωρισμός επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη.

4.1.3.1 Αν και ο πληθωρισμός βρίσκεται σήμερα σε λογικά επίπεδα, δεν σημαίνει ότι θα ισχύει το ίδιο και όταν εκπνεύσουν ορισμένες μεταβατικές περιοδοί που προβλέπονται στη Συνθήκη προσχώρησης. Ενδέχεται τότε ο ρυθμός του πληθωρισμού να επιταχυνθεί εφόσον θα καταργηθούν για παράδειγμα τα δικαιώματα διατήρησης μηδενικού ποσοστού για τον ΦΠΑ, που έχουν παραχωρηθεί προσωρινά, και οι μειωμένοι ειδικό φόροι κατανάλωσης, καθώς και οι εθνικές διατάξεις.

4.1.4 Η οικονομία των μικρότερων χωρών εξαρτάται περισσότερο από την παγκόσμια οικονομία από ό,τι η οικονομία των μεγάλων χωρών. Οι μικρές χώρες δεν μπορούν με την ίδια ευκολία των μεγάλων να τονώσουν προσωρινά την οικονομία τους αυξάνοντας το δημόσιο χρέος ή το δημοσιονομικό έλλειμμα, όπως για παράδειγμα παραμονές εκλογών. Τα δημόσια οικονομικά των μικρών χωρών είναι συνήθως πιο διαφανή και ελέγχονται ευκολότερα. Συνεπώς είναι λογικό τα μικρότερα από τα νέα κράτη μέλη να προσχωρήσουν πρώτα στη ζώνη του ευρώ. Στην Εσθονία απαιτείται με νόμο η εξισορρόπηση του προϋπολογισμού.

4.1.5 Ενδέχεται να δημιουργηθούν προβλήματα εάν τα κράτη αυτά επιδιώξουν να εκπληρώσουν πολύ γρήγορα τα κριτήρια του Μάαστριχτ. Προτού προσχωρήσουν τα νέα κράτη μέλη στην ευρωζώνη, το νόμισμά τους θα πρέπει, για διάρκεια δύο ετών, να παρουσιάζει «ψαλίδα» διακύμανσης 2,25 % χωρίς αναπροσαρμογή της ισοτιμίας. Πέρα από τα προβλήματα που αναφέρονται στο σημείο 4.1.2, τα κράτη που θα δείξουν υπερβολική βιασύνη κινδυνεύουν να εισέλθουν στο μηχανισμό αυτό με υπερτιμημένο ή υποτιμημένο νόμισμα. Ως εκ τούτου, διατρέχουν τον κίνδυνο να υπονομεύσουν τη δυναμικότητα της οικονομίας τους και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης, είτε λόγω υπερτίμησης του νομίσματός τους - που θα μείωνε την ανταγωνιστικότητά τους στις διεθνείς αγορές - είτε λόγω υποτίμησης - η οποία θα επέφερε πληθωριστικές πιέσεις. Και στη μία και στην άλλη περίπτωση, θα προέκυπτε πίεση επί των μισθών, γεγονός που θα ενίσχυε το πρόβλημα των μετεγκαταστάσεων και θα επιβάρυνε την εσωτερική ζήτηση, η οποία, σε πολλές περιπτώσεις, συνιστά το μοχλό ανάπτυξής τους. Επομένως, πρέπει να καθοριστεί με προσοχή η ισοτιμία εισαγωγής στον νέο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών ΜΣΙ-ΙΙ. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, οι χώρες της ευρωζώνης θα πρέπει να μεριμνούν για την ανταγωνιστικότητά τους, έστω και εάν κατά τη στιγμή της προσχώρησης η τιμή συναλλάγματος είναι η σωστή.

4.1.6 Με τη διεύρυνση της ΕΕ, ο αριθμός των χωρών που δεν ανήκουν στην ευρωζώνη είναι προς το παρόν λίγο μεγαλύτερος, αν και συγκρινόμενη με το ΑΕγχΠ η ευρωζώνη καλύπτει σαφώς το μεγαλύτερο τμήμα της ΕΕ. Με την είσοδο νέων χωρών στην ευρωζώνη τα επόμενα χρόνια θα βελτιωθούν οι προϋποθέσεις για την ενίσχυση της διεθνούς θέσης του ευρώ.

4.2 Σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης

4.2.1 Η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών είναι σχετικά καλή σε πολλά νέα κράτη μέλη. Μόνον μερικά από αυτά έχουν δημόσιο χρέος μεγαλύτερο από το 65 % του ΑΕγχΠ. Σε ορισμένα από τα νέα κράτη μέλη το χρέος κινδυνεύει να αυξηθεί λόγω του δημοσιονομικού ελλείμματος. Υπενθυμίζεται επίσης ότι δεν είναι καθόλου ανησυχητικό το επίπεδο του εξωτερικού χρέους των νέων κρατών μελών σε σύγκριση με εκείνο της Ευρώπης των 15. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν επανειλημμένα δηλώσει τη δέσμευσή τους στους στόχους της Λισσαβώνας και στο στόχο μιας υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής.

4.2.2 Εδώ και καιρό το σύμφωνο σταθερότητας αποτελεί αντικείμενο επικρίσεων. Η ΕΟΚΕ έχει εκδώσει πολλές γνωμοδοτήσεις⁽²⁾ για το σύμφωνο σταθερότητας. Τούτο έχει συμβάλει εμφανώς στη διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, παρά τις ελλείψεις του. Ο αποτελεσματικός έλεγχος και η διαφάνεια της διαδικασίας για το υπερβολικό έλλειμμα συνέβαλαν επίσης στη διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν σαφή εικόνα της μελλοντικής διαμόρφωσης του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, προκειμένου να μπορούν να χαράξουν τη μεσοπρόθεσμη οικονομική τους πολιτική.

4.2.3 Τα προβλήματα ελέγχου αυξήθηκαν λόγω των ανακριβιών και των παραλείψεων που διαπιστώθηκαν στα ποσά και στις προβλέψεις του προϋπολογισμού των κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και διάφορες άλλες επιτροπές συνεργάστηκαν για την ανάπτυξη κοινών κριτηρίων για τον πολύπλευρο έλεγχο και πολιτικό συντονισμό. Ωστόσο δεν μπορεί να υπάρξει ακριβής ρύθμιση εάν τα στατιστικά στοιχεία δεν είναι πλήρως αξιόπιστα. Τα στατιστικά στοιχεία, για ορισμένα από τα νέα κράτη μέλη και από τα κράτη της ΕΕ των 15, χρήζουν περαιτέρω βελτίωσης παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια.

4.2.4 Γενικά εκτιμάται ότι πρέπει να τροποποιηθεί η ερμηνεία του συμφώνου σταθερότητας που βασίζεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Στην Ένωση των 25 κρατών μελών πρέπει να απλοποιηθούν πολλές από τις ισχύουσες διαδικασίες. Η εξέταση των προβλημάτων και των εκθέσεων των κρατών μελών και της Επιτροπής έχει καταστεί ολοένα και πιο αξιόπιστη και ο ανεπίσημος συντονισμός μεταξύ κρατών μελών ολοένα και πιο σημαντικός. Δεν πρέπει ωστόσο να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία του κοινού νομίσματος.

4.2.5 Η διαχείριση της οικονομικής πολιτικής και η διατήρηση της σταθερότητας των δημόσιων οικονομικών δεν θα είναι εύκολη στα νέα κράτη μέλη. Η δέσμευσή τους θα αποδυναμωθεί εάν σημειωθεί έλλειψη πολιτικής σταθερότητας. Παρότι τα νέα κράτη μέλη έχουν πραγματοποιήσει θεμελιώδεις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τη δημιουργία μιας οικονομίας της αγοράς, ορισμένα από αυτά θα κληθούν ακόμη να προβούν σε δύσκολες επιλογές, δεδομένου ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις συνεπάγονται, κατά κανόνα, αύξηση των δαπανών του δημόσιου τομέα. Η κατανομή των δημόσιων δαπανών στα νέα κράτη μέλη είναι ένα ζήτημα ακόμη πιο δύσκολο από ό,τι στους 15 της ΕΕ.

4.2.6 Η μεταρρύθμιση ως έναν βαθμό του συμφώνου σταθερότητας είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία του μακροπρόθεσμα. Η μεταρρύθμιση αυτή πρέπει να γίνει κατά τρόπον ώστε να ενισχυθεί η δέσμευση όλων υπέρ των κοινών στόχων και να μην αμφισβητηθεί η σταθερότητα των δημόσιων οικονομικών, η δημοσιονομική πειθαρχία, η βιωσιμότητα και η αξιοπιστία του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής.

⁽²⁾ Η πλέον πρόσφατη έχει ως θέμα «Δημοσιονομική πολιτική και τύπος επενδύσεων» γνωμοδότηση ΕΟΚΕ- ΕΕ C 110/19 της 30/004/2004 σελ.111-115

4.3 Διαφορές στην ευημερία και την απασχόληση ⁽³⁾

4.3.1 Με τη διέγερση, το εθνικό εισόδημα της ΕΕ αυξήθηκε μόνο κατά 5 % σε τιμές αγοράς και μόνο 10 % σε αγοραστική δύναμη, ενώ ο πληθυσμός της ΕΕ αυξήθηκε κατά 20 %. Γενικά, τα νέα κράτη μέλη είναι φτωχότερα από τα κράτη μέλη της ΕΕ των 15. Στα νέα κράτη μέλη το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ σε αγοραστική δύναμη είναι σχεδόν το μισό από το επίπεδο των 15 της ΕΕ. Όπως και για τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ, έτσι και στα νέα κράτη μέλη υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Τα πλουσιότερα από τα νέα κράτη μέλη είναι η Κύπρος, η Σλοβενία και η Μάλτα. Τα φτωχότερα είναι η Πολωνία και οι χώρες της Βαλτικής δηλαδή η Λετονία, η Λιθουανία και η Εσθονία. Από άποψη ΑΕγχΠ σε ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης, η Σλοβενία και η Κύπρος βρίσκονται στο επίπεδο της Ελλάδας, ενώ η Μάλτα και η Τσεχική Δημοκρατία βρίσκονται στο επίπεδο της Πορτογαλίας.

4.3.2 Σύμφωνα με την Eurostat το 13 % του πληθυσμού των νέων κρατών μελών ζουν κάτω από το σχετικό όριο της φτώχειας. Το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ των 15 είναι 15 %. Το όριο της φτώχειας προσδιορίζεται από τη σχέση μεταξύ των εισοδημάτων των προσώπων ή των νοικοκυριών και του μέσου όρου του εθνικού εισοδήματος. Το όριο της φτώχειας τοποθετείται στο 60 % της κεντρικής τιμής εισοδήματος στο εσωτερικό κάθε χώρας. Η μικρή διαφορά μεταξύ των ποσοστών δεν πρέπει να μας δημιουργεί αυταπάτες σε σχέση με το μέγεθος των κοινωνικών προβλημάτων, εφόσον, όπως αναφέρεται ανωτέρω, το κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ σε αγοραστική δύναμη είναι στα νέα κράτη μέλη το ήμισυ του ΑΕγχΠ των 15 της ΕΕ.

4.3.3 Η κατανομή των εισοδημάτων στο εσωτερικό των νέων κρατών μελών δεν διαφέρει καθόλου από την κατανομή εισοδήματος που υπάρχει στο εσωτερικό της ΕΕ των 15. Από τα νέα κράτη μέλη η Τσεχία, η Ουγγαρία και η Σλοβενία έχουν τις μικρότερες εισοδηματικές διαφορές ενώ τις μεγαλύτερες τις έχουν οι βόρειες χώρες. Το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας το έχουν η Εσθονία, η Λιθουανία και η Λετονία όπου η διαφορά στην κατανομή εισοδήματος αντιστοιχεί στις διαφορές που έχουν η Ιρλανδία και η Μεγάλη Βρετανία. Στην ΕΕ των 15 το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας το έχουν η Ιρλανδία και οι χώρες του Νότου. Το πρόβλημα στη σύγκριση μεταξύ των χωρών έγκειται στο γεγονός ότι δεν λαμβάνονται υπόψη οι περιφερειακές διαφορές στο εσωτερικό τους, οι οποίες μπορεί να είναι μεγάλες.

4.3.4 Το ποσοστό απασχόλησης στα νέα κράτη μέλη είναι, κατά μέσον όρο, 56 %, ενώ στις χώρες της ΕΕ των 15 είναι 64 %. Το ζήτημα είναι εάν οι χώρες αυτές θα σταθούν ικανές να αυξήσουν ταυτόχρονα την παραγωγικότητα και το ποσοστό απασχόλησης. Τα περισσότερα από τα νέα κράτη μέλη φαίνεται να δίδουν προτεραιότητα στην αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία ενισχύει την ανταγωνιστικότητά τους και κατ'επέκταση την ανταγωνιστικότητά της ΕΕ στο σύνολό της. Η στρατηγική της Λισαβώνας έχει τις κατάλληλες απαντήσεις στην επίλυση του προβλήματος αυτού, εάν πραγματοποιηθούν οι αναγκαίες προσαρμογές.

⁽³⁾ Η ΕΟΚΕ επισύρει την προσοχή του αναγνώστη στο γεγονός ότι, για να μελετηθεί σωστά το ζήτημα του βιοτικού επιπέδου, θα ήταν προτιμότερο να γίνεται αναφορά στην έννοια του «διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών». Τα στατιστικά στοιχεία είναι δυστυχώς ελλιπή. Η ΕΟΚΕ επωφελείται της ευκαιρίας για να ζητήσει εκ νέου να ενισχυθεί ο στατιστικός «εξοπλισμός» της ΕΕ, καθώς και η συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων επί του θέματος εθνικών οργάνων και της EUROSTAT.

4.3.5 Στο έγγραφο της Επιτροπής για τις κατευθυντήριες γραμμές της οικονομικής πολιτικής (7/4/2004) διαπιστώνεται ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των νέων και των ηλικιωμένων στα νέα κράτη μέλη. Παράλληλα, πρέπει να συνεχιστεί η ανάπτυξη της κοινωνικής προστασίας και της κατάρτισης των εργαζομένων. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι οι διαπιστώσεις αυτές είναι σημαντικές. Οι στόχοι αυτοί είναι εξίσου σημαντικοί και για τις χώρες της ΕΕ των 15.

4.3.6 Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των νέων κρατών μελών σε θέματα ποσοστών απασχόλησης των γυναικών και των ηλικιωμένων. Στην Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Κύπρο, τη Λετονία και τη Λιθουανία, το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών είναι ανώτερο από τον μέσο όρο της ΕΕ των 15, ενώ στην Πολωνία και, κυρίως, στη Μάλτα, είναι σαφώς κατώτερο. Στην Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Κύπρο, τη Λετονία και τη Λιθουανία, το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιωμένων είναι ανώτερο από τον μέσο όρο της ΕΕ των 15, ενώ στα υπόλοιπα νέα κράτη μέλη είναι κατώτερο. Με εξαίρεση την Εσθονία και την Ουγγαρία, σε όλα τα υπόλοιπα νέα κράτη μέλη το ποσοστό ανεργίας των γυναικών, το 2003, ήταν ανώτερο απ' ό,τι των ανδρών. Η διαφορά είναι ιδιαίτερα μεγάλη στη Μάλτα και την Τσεχική Δημοκρατία.

4.3.7 Κατά την περίοδο 2000-2003, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σε πολλά από τα νέα κράτη μέλη. Η σημαντικότερη πτώση παρατηρήθηκε στις χώρες της Βαλτικής, όπου το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες περίπου. Στη Σλοβενία και την Ουγγαρία, η βελτίωση της απασχόλησης άρχισε από το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990. Στο παράρτημα της γνωμοδότησης παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία σχετικά με την απασχόληση και την ανεργία.

4.3.8 Η πυραμίδα ηλικίας του πληθυσμού και η κοινωνική προστασία επηρεάζουν σημαντικά την κατανομή εισοδήματος της χώρας. Η γήρανση του πληθυσμού συνδέεται στενά με το χαμηλό εισόδημα στα νέα κράτη μέλη. Τα περισσότερα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών με το χαμηλότερο εισόδημα βρίσκονται στην Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία και τη Λιθουανία. Η φτώχεια απειλεί κυρίως τις πολύτεχνες ή μονογονικές οικογένειες καθώς και τους νέους από 16 έως 24 ετών.

4.3.9 Το γενικό επίπεδο εκπαίδευσης είναι υψηλότερο στα νέα κράτη μέλη από ό,τι στην ΕΕ των 15. Στα νέα κράτη μέλη περίπου το 89 % του πληθυσμού ηλικίας 24-64 ετών έχει δίπλωμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ενώ στην ΕΕ των 15 το αντίστοιχο ποσοστό είναι 65 %. Το υψηλότερο ποσοστό πληθυσμού δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρατηρείται στην Τσεχία, στην Εσθονία και στη Σλοβακία. Στην ΕΕ των 15 μόνον στη Γερμανία, στη Μεγάλη Βρετανία και στη Σουηδία το αντίστοιχο ποσοστό υπερβαίνει το 80 %. Το υψηλό αυτό επίπεδο εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με το χαμηλό εργατικό κόστος, είναι αυτό που καθιστά τα νέα κράτη μέλη τόσο ελκυστικά για τους επενδυτές.

4.3.10 Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης στα νέα κράτη μέλη είναι ταχύτερος από ό,τι στην ΕΕ των 15. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν σημαίνει ότι αυτομάτως θα εξομαλυνθούν οι διαφορές εισοδήματος. Με τον σημερινό ρυθμό η διαδικασία μπορεί να διαρκέσει αρκετές δεκαετίες. Σύμφωνα με πολύ απλές εκτιμήσεις οι πρώτες που θα φτάσουν το βιοτικό επίπεδο της ΕΕ των 15 θα είναι η Κύπρος και η Μάλτα. Θα χρειαστούν όμως 20 έτη. Πολλοί παράγοντες, όπως τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, ενδέχεται να συμβάλουν στην ταχύτερη κάλυψη των διαφορών. Στο παράρτημα της γνωμοδότησης υπάρχουν οικονομικά στοιχεία για όλες τις χώρες της ΕΕ.

4.4 Ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα

4.4.1 Το συνολικό εργατικό κόστος στα νέα κράτη μέλη είναι, κατά μέσο όρο, σαφώς χαμηλότερο από ό,τι στην ΕΕ των 15. Επίσης, η αγορά εργασίας θεωρείται ιδιαίτερα ελαστική. Πολλές παραγωγικές βιομηχανικές μονάδες αλλά και, ως ένα βαθμό, φορείς παροχής υπηρεσιών έχουν μεταφερθεί στα νέα κράτη μέλη. Συχνά αγνοείται το γεγονός ότι σε αυτές τις χώρες το μέσο επίπεδο παραγωγικότητας είναι σαφώς χαμηλότερο από το αντίστοιχο επίπεδο της ΕΕ των 15. Στα νέα κράτη μέλη, το 2003, το επίπεδο παραγωγικότητας ανά εν ενεργεία εργαζόμενο σε ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης αντιπροσώπευε, κατά μέσον όρο, το 54 % του αντίστοιχου επιπέδου των χωρών της ΕΕ των 15.

4.4.2 Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι χώρες αυτές κληρονόμησαν μεγάλους δημόσιους τομείς και η νομοθεσία τους συχνά υπήρξε άκαμπτη· προώθησαν, όμως, σημαντικά τη μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα, ο οποίος εμφανίζει πλέον διαστάσεις συγκρίσιμες με εκείνες των χωρών της ΕΕ των 15.

4.4.3 Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας προϋποθέτει τη λήψη μέτρων στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, της ανάπτυξης των δεξιοτήτων, της έρευνας και της οργάνωσης της εργασίας. Θα πρέπει, επίσης, να αρθούν τα διοικητικά εμπόδια ως προς τη δημιουργία και τη δραστηριότητα μικρών επιχειρήσεων, και να προωθηθεί το επιχειρηματικό πνεύμα. Η ανταγωνιστικότητα και η παραγωγικότητα βελτιώνονται επίσης όταν εγκαταλείπουν την αγορά μη αποδοτικές και αδρανείς επιχειρήσεις. Με τον τρόπο αυτό ελευθερώνονται πόροι για παραγωγικότερη χρήση. Ωστόσο, τέτοιου είδους αναδιαρθρώσεις απαιτούν δράσεις για τον επαγγελματικό αναπροσανατολισμό των εργαζομένων που πλήττονται από αυτές (*).

4.4.4 Τα νέα κράτη μέλη έχουν ήδη επωφεληθεί από τις ευέλικτες αγορές. Τα κεφάλαια, η τεχνολογία και συχνά οι εργαζόμενοι μπορούν να κυκλοφορούν αρκετά εύκολα από τη μια χώρα στην άλλη. Η ευελιξία των δομών διευκολύνει επίσης την εκ νέου μεταφορά θέσεων εργασίας σε άλλα μέρη. Μακροπρόθεσμα, τα έθνη και οι διάφορες περιφέρειες θα πρέπει να μπορούν να είναι ανταγωνιστικά και στο επίπεδο των υποδομών, και στο μέλλον σε άλλους

σημαντικούς τομείς όπως οι τεχνολογίες της πληροφορίας και η έρευνα. Το ποσοστό του εθνικού εισοδήματος που χορηγείται κατά μέσον όρο στην έρευνα και στην ανάπτυξη στην ΕΕ των 15 είναι της τάξεως του 2 %, ενώ στα νέα κράτη μέλη μόνο 1 %.

4.4.5 Μακροπρόθεσμα, δεν θα αρκεί η επίτευξη από τα νέα κράτη μέλη του σημερινού επιπέδου παραγωγικότητας της ΕΕ των 15. Σε όλα τα κράτη μέλη, είναι ανάγκη να πραγματοποιηθούν επενδύσεις στον τομέα της γνώσης. Η επιβράδυνση της ανάπτυξης της παραγωγικότητας στην ΕΕ εξηγείται από το χαμηλό επίπεδο των επενδύσεων και τη λιγοστή χρήση της τεχνολογίας. Σε όλη την επικράτεια της σημερινής ΕΕ είναι σαφές ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν περισσότερες από πριν επενδύσεις στις τεχνολογίες των πληροφοριών και επικοινωνίας, στις δράσεις ΕΤΑ και στην εκπαίδευση. Ιδιαίτερα για τα νέα κράτη μέλη, τούτο αποτελεί μεγάλη πρόκληση αλλά και μεγάλη ευκαιρία.

4.4.6 Συχνά η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προϋποθέτει αλλαγές στις δομές των διαφόρων οικονομικών τομέων. Ιδιαίτερα στα νέα κράτη μέλη, η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μπορεί να βελτιωθεί με διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στη γεωργία και στη βιομηχανία.

4.5 Αειφόρος ανάπτυξη του περιβάλλοντος

4.5.1 Ένα από τα κύρια στοιχεία της στρατηγικής για τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής είναι η ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης. Εκτός από την οικονομική και κοινωνική αειφορία τα νέα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη του περιβάλλοντος. Είναι απαραίτητο, και μακροπρόθεσμα οικονομικά βιώσιμο, να ληφθεί μέριμνα για τους φυσικούς πόρους και να διατηρηθεί η υψηλή ποιότητα του περιβάλλοντος.

4.5.2 Στα νέα κράτη μέλη είναι σημαντικό να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα στη χρήση της ενέργειας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat, για την περίοδο 2000-2002, η σχέση κατανάλωσης ενέργειας και ΑΕγχΠ σε ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης στην ΕΕ των 15, ήταν 173, ενώ στα νέα κράτη μέλη ανερχόταν σε 258. Συνεπώς τα νέα κράτη μέλη πρέπει βελτιώσουν πολύ την αποτελεσματική χρήση της ενέργειας που είναι σημαντικός παράγοντας για την αειφόρο ανάπτυξη.

4.5.3 Αν και στα νέα κράτη μέλη έχει σημειωθεί θετική πρόοδος, απαιτούνται ακόμη σημαντικές επενδύσεις για να βελτιωθεί κυρίως η αποδοτικότητα της παραγωγής ενέργειας και η χρήση της ενέργειας στις μεταφορές. Ιδιαίτερα θα πρέπει να καταργηθούν οι ενισχύσεις στον τομέα ενέργειας προκειμένου να μειωθούν οι βλαβερές συνέπειες στο περιβάλλον. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τη σύσταση της Επιτροπής να μειωθούν οι ενισχύσεις που έχουν αρνητικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο και ζημιώνουν την αειφόρο ανάπτυξη.

(*). «Η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων» Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ –ΕΕ C 120 της 20.5.2005.

4.5.4 Το έτος 2003 τέθηκε σε εφαρμογή η οδηγία για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η Επιτροπή, στην ανακοίνωσή της για τους γενικούς προσανατολισμούς, διαπιστώνει ότι η παραγωγή οικολογικής ηλεκτρικής ενέργειας είχε πενιχρά αποτελέσματα. Εξαιρέση αποτελούν η Γερμανία, η Ισπανία και η Δανία όπου σημειώθηκαν θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την αιολική ενέργεια.

4.5.5 Θα χρειαστούν πολλά χρόνια για τα νέα κράτη μέλη έως ότου φθάσουν την αποτελεσματικότητα της παραγωγής και χρήσης ενέργειας της ΕΕ των 15. Η πρόκληση που θέτει ο στόχος αυτός δεν θα πρέπει ωστόσο να μειώσει τις προσπάθειες των χωρών αυτών για τη διασφάλιση της αιφόρου ανάπτυξης. Μέρος της δράσης τους πρέπει να είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης στη σημασία της αιφόρου ανάπτυξης.

5. Συμπεράσματα

5.1 Τα τελευταία χρόνια, στην ΕΕ των 15, η δυναμική ανάπτυξης δεν ήταν η ίδια με την αντίστοιχη σε πολλά νέα κράτη μέλη. Η οικονομική ανάπτυξη προβλέπεται επίσης, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, ταχύτερη στα νέα κράτη μέλη. Η ανάπτυξη μπορεί επίσης να ενισχυθεί με τη βοήθεια των διαρθρωτικών ταμείων. Ωστόσο η διεύρυνση έχει θετικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών της ΕΕ των 15.

5.2 Δεν είναι σαφές εάν οι διαφορές βιοτικού επιπέδου μεταξύ της ΕΕ των 15 και των νέων κρατών μελών θα καλυφθούν γρήγορα. Η πολιτική ολοκλήρωση δεν σημαίνει πάντα μείωση σε ό,τι αφορά τα εισοδήματα και το βιοτικό επίπεδο. Η ενοποίηση της Γερμανίας αποτελεί το παράδειγμα μιας κατάστασης όπου οι οικονομικές και περιφερειακές διαφορές γεφυρώνονται με αργό ρυθμό. Ούτε τα μεγάλα ποσά ούτε η ενοποίηση των θεσμών βοήθησαν σημαντικά.

5.3 Η διεύρυνση της ΕΕ θα διευκολύνει περισσότερο τις εμπορικές συναλλαγές, τις επενδύσεις και, μετά τη μεταβατική περίοδο, την κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ των 15 και των νέων κρατών μελών. Τούτο θα καταστήσει το οικονομικό περιβάλλον των νέων κρατών μελών διαφανέστερο και θα διευκολύνει τη λήψη των οικονομικών αποφάσεων των επιχειρήσεων που προτιθενται να επενδύσουν σε αυτά. Μεταξύ των χωρών υπάρχουν διαφορές που δεν είναι αρμοδιότητα της ΕΕ. Για παράδειγμα, στον τομέα της φορολογίας, η αρμοδιότητα της ΕΕ περιορίζεται στο ελάχιστο ποσοστό του ΦΠΑ και σε ορισμένες αρχές που αφορούν τη φορολόγηση των επιχειρήσεων.

5.4 Οι μεταβατικές διατάξεις αφορούν κυρίως την ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων από τη μια χώρα στην άλλη. Μπορούν να περιορίσουν την κυκλοφορία του εργατικού δυναμικού ακόμα και για 7 έτη σε ορισμένες περιπτώσεις. Σε πολλά από τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ, ο πληθυσμός γηράσκει γρήγορα και οι χώρες χρειάζονται νέο εργατικό δυναμικό παρά το υψηλό ποσοστό διαρθρωτικής ανεργίας. Οι μεταβατικές περίοδοι ενδέχεται να επιβραδύνουν τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται στα νέα κράτη

μέλη και να περιορίσουν την οικονομική ανάπτυξη, και στην ΕΕ των 15 και στα νέα κράτη μέλη.

5.5 Είναι φανερό από τις επιχειρήσεις που προτιθενται να επενδύσουν ή έχουν ήδη επενδύσει στα νέα κράτη μέλη ότι οι χώρες αυτές αντιμετωπίζουν περισσότερα οικονομικά προβλήματα, λόγω της μεταβατικής περιόδου, από τα 15 κράτη μέλη της ΕΕ, προβλήματα που δεν μπορούν να εξαλειφθούν μόνο με τη νομοθεσία. Τα προβλήματα αυτά συνδέονται συχνά με τη διαφθορά. Η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο που δεν είναι καθόλου άγνωστο στην ΕΕ των 15.

5.6 Η εξάλειψη πρακτικών που έχουν εδραιωθεί στην κοινωνία εδώ και πολλές δεκαετίες απαιτεί πολύ χρόνο. Η ένταξη στην ΕΕ έχει ωστόσο αυξήσει τις πιέσεις στις χώρες αυτές για βελτίωση και προς αυτή την κατεύθυνση. Η αποτελεσματική αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού των νέων κρατών μελών απαιτεί την ορθή εφαρμογή των κοινών κανόνων της ΕΕ. Τούτο αφορά κυρίως τους κανόνες για την εσωτερική αγορά, αλλά και τους κανόνες που επηρεάζουν σημαντικά τους όρους του ανταγωνισμού, όπως η ενιαία εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

5.7 Τα νέα κράτη μέλη παρουσιάζουν μια καλή ισορροπία μεταξύ του εργατικού κόστους και του επιπέδου παιδείας του εργατικού δυναμικού. Η φορολογία επίσης είναι ένας από τους παράγοντες που επηρεάζει τις επιχειρηματικές επενδύσεις στα νέα κράτη μέλη. Η φύση της επιχειρηματικής δραστηριότητας προσδιορίζει επακριβώς τους παράγοντες που είναι καθοριστικής σημασίας για επενδύσεις.

5.8 Ωστόσο ο ανταγωνισμός για τους χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές («race to the bottom») εμπεριέχει κινδύνους. Έτσι, ο δημόσιος τομέας κινδυνεύει να μην διαθέτει κονδύλια για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε υποδομές και στην αναβάθμιση του κοινωνικού συστήματος που είναι απαραίτητες για την κάλυψη των οικονομικών διαφορών. Το βάρος της φορολογίας κινδυνεύει να μετατοπιστεί στον συγκριτικά αμετάβλητο παράγοντα εργασία, γεγονός που μπορεί να επιδράσει αρνητικά στην κατάσταση της απασχόλησης.

5.9 Οι άμεσες επενδύσεις ή η μεταφορά ολόκληρης της δραστηριότητας στα νέα κράτη μέλη είναι ευκολότερες σε επιχειρήσεις που ήδη έχουν σημαντικές εμπορικές δραστηριότητες σε αυτά ή σε επιχειρήσεις που η ανταγωνιστικότητά τους στηρίζεται κυρίως στο εργατικό κόστος που είναι φθινό σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού. Είναι σαφές ότι το πλεονέκτημα αυτό των νέων κρατών μελών θα συνεχίσει να προσελκύει παραγωγικές δραστηριότητες από άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένων και των κρατών μελών της ΕΕ των 15. Από την άλλη πλευρά, οι εμπορικές και παραγωγικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων της ΕΕ των 15 στα νέα κράτη μέλη ενισχύουν επίσης, σε πολλές περιπτώσεις, τις οικονομικές δραστηριότητες των χωρών της ΕΕ των 15. Αυτό αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, από την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των παλαιών και των νέων κρατών μελών.

5.10 Η οικονομική σύγκλιση νέων κρατών μελών και των 15 της ΕΕ έχει σημειώσει πρόοδο και η τάση αυτή θα συνεχιστεί έστω και αν υπάρχουν κίνδυνοι για το μέλλον. Σύμφωνα με το πιθανότερο σενάριο, τα σχετικά οφέλη, όσον αφορά τους μισθούς και τις τιμές, των νέων κρατών μελών έναντι των 15 της ΕΕ θα μειωθούν, αλλά τούτο θα πάρει χρόνο λόγω του χαμηλού επιπέδου εκκίνησης.

5.11 Οι δημογραφικές εξελίξεις είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της ΕΕ επειδή η αποχώρηση εργαζομένων από την αγορά εργασίας θα αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με τη σημερινή κατάσταση. Η παραμονή των ηλικιωμένων στον ενεργό βίο πρέπει να προωθηθεί ενεργά και με διάφορους τρόπους. Προκειμένου να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η ανταγωνιστικότητα, έχει επίσης μεγάλη σημασία να αυξηθεί η γεννητικότητα και να κινητοποιηθούν όλοι οι διαθέσιμοι πόροι εργατικού δυναμικού της ΕΕ. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την προώθηση της ισότητας ανδρών και γυναικών, καθώς και με τη συμφιλίωση εργασίας και οικογενειακής ζωής. Ταυτόχρονα, πρέπει να καταπολεμηθούν ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια, πράγμα που θα βελτιώσει την κοινωνική συνοχή σε όλα τα κράτη-μέλη.

5.12 Σε ορισμένα από τα νέα κράτη μέλη η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων είναι χαμηλή και κατακερματισμένη. Υπάρχουν μεγάλες διαφορές σε ό,τι αφορά την αντιπροσωπευτικότητα των συνδικάτων και κοινό χαρακτηριστικό πολλών είναι η έλλειψη πόρων. Το ίδιο ισχύει και για τους Μη Κυβερνητικούς

Οργανισμούς. Οι οργανώσεις αυτές πρέπει να αναπτύξουν τις δραστηριότητες τους προκειμένου να εδραιωθεί γόνιμος διάλογος μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων ώστε όλοι μαζί να συμβάλλουν στη δημιουργία των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την οικονομική ανάπτυξη. Η διαβούλευση των κοινωνικών εταίρων συνιστά αναγκαίο στοιχείο για την εξασφάλιση μιας ισχυρής και αλληλέγγυας ευρωπαϊκής οικοδόμησης.

5.13 Η Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει με ιδιαίτερη προσοχή τις διεθνείς συγκυρίες που απειλούν την οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της ΕΕ, όπως είναι για παράδειγμα η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και οι συνέπειες των διαρθρωτικών ελλειμμάτων στον προϋπολογισμό και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ.

5.14 Όλα τα κράτη μέλη πρέπει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, την καλύτερη εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων της Λισαβώνας και την ενεργό ανάπτυξη της οικονομικής διακυβέρνησης. Χωρίς αυτές τις μεταρρυθμίσεις υπάρχει ο κίνδυνος ύφεσης της οικονομικής ανάπτυξης και της ευημερίας σε ολόκληρη της ΕΕ.

5.15 Αν και σε αυτή τη γνωμοδότηση τα νέα κράτη μέλη και τα 15 της ΕΕ εξετάζονται ως ξεχωριστές οντότητες, τούτο γίνεται σε πολύ γενικό επίπεδο. Κάθε κράτος έχει τα δικά του ειδικά προβλήματα και ανάγκες.

Βρυξέλλες, 10 Μαρτίου 2005

Η Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Anne-Marie SIGMUND